

Leo Stevens:

'Als je het geloof van de mensen verliest ben je als overheid weg'

Binnenkort verschijnt een nieuwe druk van het Handboek Inkomstenbelasting 2001 van Leo Stevens, erelid van het Register Belastingadviseurs. Geloofwaardigheid en vertrouwen zijn sleutelwoorden voor deze bevlogen fiscalist. Zijn pleidooi voor een eerlijk, effectief, efficiënt en zo eenvoudig mogelijk belastingstelsel klinkt consistent in zijn werk door. Opgegroeid in een ondernemersgezin, draagt hij het mkb en daarmee ook zijn adviseurs een warm hart toe. Fons Overwater en Sandra van den Nieuwenhof spraken met hem over onder andere de aanleiding voor de derde druk en zijn actuele inzichten. 'De belastingdienst heeft de belastingadviseur keihard nodig.'

Tekst: Sandra van den Nieuwenhof | Foto's: Raphaël Drent

Nog dit voorjaar komt de derde druk uit van het Handboek Inkomstenbelasting 2001, waarin Leo Stevens de beleidsmatige ontwikkelingen beschrijft en analyseert die geleid hebben tot de totstandkoming van de Wet Inkomstenbelasting 2001. Een fiscaal handboek moet de alledaagse nuttigheid overstijgen en een voedingsbodem zijn voor professionele verdieping, aldus de auteur. Stevens stond zelf aan de wieg van de belastingherziening in 2001. Hij werkte als adviseur van Gerrit Zalm en Willem Vermeend aan het nieuwe stelsel. In 2014 verscheen de tweede druk. Hij wilde destijds het 100-jarig bestaan van de inkomstenbelasting en het einde van zijn werkzaamheden bij Wolters Kluwer markeren met een volledig bijgewerkte versie van zijn Handboek Inkomstenbelasting 2001. En dan nu, in 2020, ziet de derde druk het levenslicht.

Waarom komt er nu een derde druk?

'In deze tijd heeft de samenleving ten eerste veel behoefte aan het opfrissen van het collectief geheugen. We moeten niet alleen weten hoe de huidige regels zijn,

maar ook hoe ze tot stand zijn gekomen. Waarom zijn regels veranderd? Welke krachten lagen daaraan ten grondslag? Zie het maar een beetje als een monument en maatschappelijk erfgoed dat we willen bewaren. De samenleving moet de kans hebben om terug te kijken naar hoe systemen en verhoudingen zich hebben kunnen ontwikkelen tot de huidige stand van zaken. Daar komt bij dat nagenoeg niemand meer zich kan veroorloven om in de beschrijving daarvan geld en tijd te stoppen. Op universiteiten worden zulke handboeken niet meer geschreven, want dat is veel te kostbaar. De mensen hebben daar de handen vol aan colleges geven over hoe het nu is, maar de weidse blik ontbreekt. Tegelijkertijd is het nodig ons belastingstelsel aan te passen aan de uitdagingen van de nieuwe tijdsgeschiedenis. Dan is het goed om lessen te kunnen trekken uit het verleden en zijn constructieve suggesties behulpzaam. Een handboek als tijdsbeeld is daarbij nuttig.'

Welke actie is nu nodig?

'We moeten het vertrouwen dringend versterken. Dit speelt niet alleen in de fiscaliteit een rol. Maar als er iets

Prof. dr. I.G.M. (Leo) Stevens,
ereid van het Register Belastingadviseurs

1944	geboren te Belfeld
1968	doctoraal fiscale economie Universiteit van Tilburg
1980	gepromoveerd op proefschrift Belasting naar draagkracht
1983 - 2014	coördinerend redacteur Wolters Kluwer
1986 - 2006	hoogleraar fiscale economie Erasmus Universiteit
2004 - 2007	voorzitter Ondernemersklankbord Regeldruk
2008	Willem Drees Lezing, Naar een solidaire participatiemaatschappij
2008 - 2018	kroonlid SER
2011 - 2012	voorzitter Commissie Horizontaal Toezicht Belastingdienst
2007 - heden	columnist Financieele Dagblad
1981 - heden	lid redactie Weekblad voor Fiscaal Recht

is wat door vertrouwen wordt bepaald, dan is het ons belastingstelsel. We moeten erop kunnen rekenen dat iedereen de regels nakomt die we hebben gemaakt om de samenleving overeind te houden. En van de overheid mogen we verlangen dat die de wet- en regelgeving op een rechtsstatelijke wijze uitvoert. Betrouwbaarheid, integriteit, rechtvaardigheid en empathie moeten weer vanzelfsprekend zijn. Deze deugden zijn de laatste tijd onder te grote druk komen te staan. Via wetgeving zijn

te veel elementen toegevoegd die de geloofwaardigheid van de overheid ter discussie stellen, zoals de vermogensrendementsheffing. Spaargeld leverde steeds minder rente op, maar de overheid bleef belasting heffen alsof voor iedereen vier procent normaal was.

Inkomensafhankelijke heffingskortingen camouflerden dat het effectieve tarief hoger was dan werd gesuggereerd en in de crisishoofing werd op botte manier dubbele belasting geheven. Dat alles maakt de overheid ongeloofwaardig. De burger voelt zich bedrogen en daarmee gaat de positieve boodschap verloren die we aan belastingen moeten toekennen: het is een bijdrage om samen nuttige voorzieningen tot stand te brengen. En dan zijn er nog de verbijsterende ontsporingen bij de toekenning van de toeslagen en andere schrijnende zorgvuldigheidsgebreken die het vertrouwen van de burger in de overheid op de proef stellen. Als je het geloof van de mensen verliest ben je als overheid weg.'

Fiscale erfgoed

Verandert er veel in de derde druk?

'Ik schat dat er zeker twintig procent gewijzigd is. Ik heb het niet durven checken omdat ik dan ook terecht kom bij de hoeveelheid werk die ik erin gestopt heb. Dat zijn zeker meer 2000 uren. Ik heb het geschreven in een periode die niet makkelijk was. Mijn vrouw was ernstig ziek, leed aan kanker maar knapte door immunotherapieën heel goed op. We kwamen van een uitzichtloze situatie terecht in een flow waarin het toch de goede kant leek op te gaan. Beiden pakten we onze eigen en gezamenlijke passies weer op. Ik ben toen binnen de mogelijkheden weer de wetswijzigingen en rechtspraak in het vervangende concept gaan verwerken.

Ik voel me ook schatplichtig aan Hofstra, de schrijver van het Handboek Inkomstenbelasting 1964 en voormalig minister van Financiën. Een fiscalist van formaat. Zijn fiscale erfgoed moeten we koesteren en er zorgvuldig mee omgaan. Systeeminzicht is de basis van gedegen vakmanschap. De belastingadviseur moet vertrouwd zijn met de samenhangen en verbindende leerstukken en in staat zijn de actuele problemen in dat kader te analyseren en op te lossen. Kennis op almanakkenniveau is lang niet altijd toereikend. Het is goed om vertrouwd te zijn met historische ontwikkelingen. Die komen in de vakliteratuur steeds minder aan de orde. Verbindende elementen verdwijnen na verloop van tijd. Ik probeer met een helikopterview te kijken naar de samenhang in de regelingen.'

Bent u tot nieuwe inzichten gekomen sinds 2014?

'Zeker, vooral het besef dat het nodig is de belastingdienst ervan te doordringen dat hij de belastingadviseur keihard nodig heeft. Belastingadviseurs worden regelmatig weggezet als de bedenkers van allerlei belastingontwijkende constructies, waarbij gemakshalve vergeten wordt dat ook de fiscale beleidsmakers zelf regelmatig de grenzen opzoeken en soms overschrijden. De reputatie van de belastingadviseur die eigenlijk het

stelsel in belangrijke mate overeind houdt, staat onder grote druk. Bij een dergelijk vertrouwensverlies ontstaat onwenselijke polarisatie. En daar is niemand mee gaand. Belangrijk is dat we terugkeren naar elkaar respecterende werkelaties. Nuttige inbreng van belastingadviesorganisaties op wetsvoorstellen wordt veel te weinig op waarde geschat. De uitvoerbaarheid wordt stelselmatig onderschat. Fiscale wetgeving heeft op veel punten een bedenkelijk hapsnapkarakter gekregen. Dat doet afbreuk aan het respect voor de wet. Te vaak zie je hoe de rechterlijke macht zich bij de rechtsvinding in allerlei bochten moet wringen en seinen afgeeft aan de wetgever dat aanpassingen wenselijk zijn.’

U bent één van de bedenkers van de belastingherziening in 2001. Hoe kijkt u daar nu op terug?

‘Ik kijk met heel veel plezier terug naar de totstandkoming van die wet. Maar zoals met alles in het leven: je moet wat tot stand is gebracht wel onderhouden en aanpassen aan zich wijzigende omstandigheden. Het gevoel voor zorgvuldigheid is verzwakt. Dat ging heel anders bij de voorbereiding op een nieuw belastingstelsel voor de 21^e eeuw. Toen namen twee grote partijen, de VVD en de PvdA, het voortouw. Zij hadden fiscale beleidsmakers die inhoudelijk deskundig waren en elkaar vertrouwden. Willem Vermeend en Gerrit Zalm hebben mij gevraagd samen met hen de blauwdruk te maken voor de Wet IB 2001. In een verkenningsrapport werd dit concept tot onderwerp van de komende verkiezingen gemaakt. Zoiets is tegenwoordig bijna niet meer mogelijk. De versplintering heeft tot gevolg dat een kleine partij - en dat zijn ze nu bijna allemaal - zich niet meer kan veroorloven om een breed genuanceerd beeld te creëren want dan komen er problemen met de achterban. Die wil dat niet. Kleine partijen hebben geen belang om afwegingen te maken in de volle breedte. Electoraal is het profijtlijker zich op een specifiek belang met een eigen belangengroep te richten en te scoren met lawaaimakerij over incidenten. Ze missen de maatschappelijk gewenste brede expertise. Het is dan lastig om een stevig draagvlak te krijgen voor noodzakelijke aanpassingen.’

Komt er nog een echt grote belastingherziening?

‘Niet op de manier zoals het nu aangepakt wordt met het Belastingplan 2020. Dat is veel te fragmentarisch. We moeten de onderlinge samenhang bekijken. Maar urgenter is de uitwassen, de geloofwaardigheidstekorten en knelpunten op te lossen. En laten we bekijken hoe we een en ander kunnen stroomlijnen, zonder marketingjargon, waarin nieuwe wetten worden ingevoerd met namen die het tegengestelde zijn van wat er bereikt wordt, zoals de Wet Arbeidsmarkt in Balans. Of de presentatie van het tweetariefensysteem dat niet uit twee tarieven maar tenminste uit drie tarieven bestaat. Het AOW-tarief telt ook mee. Daarnaast zijn er nog de inkomensafhankelijke heffingskortingen, die heel veel tariefhobbels opleveren en wordt tegelijkertijd het aftrek-tarief voor grondslagverminderende posten stapsgewijze verlaagd.’

Pamflet

Op welke punten ontbreekt het aan de geloofwaardigheid van ons belastingstelsel? Waar zitten de tekortkomingen?

‘Er zijn voorbeelden genoeg. Ik noemde al de vermogensrendementsheffing. Dat geldt ook voor de niet-aftrekbaarheid van hoge beroepskosten, waardoor een hoge ontslaguitkering voluit wordt belast, maar de daarvoor gemaakte advocaatkosten niet aftrekbaar zijn. Daarnaast zijn er allerlei inkomensafhankelijke kortingen, zoals de heffings-, arbeids- en combinatiekorting, die scheve effecten opleveren en waardoor het voor de burger niet meer in te schatten is wat het effect is als hij bijvoorbeeld meer gaat werken. Bij de nieuwe druk verschijnt ook een begeleidend boekje, waarin ik de verbetermogelijkheden uitwerk. Dit boekje heb ik geschreven als een soort pamflet. Het bepleit een nieuwe fiscale dynamiek voor de mkb-ondernemer. Dit pamflet kan nuttig zijn voor de politieke partijen die nu hun verkiezingsprogramma’s weer gaan schrijven. Tegen de politiek zou ik ook willen zeggen: we hebben grote kennisplatforms zoals het RB; maak gebruik van hun kennis.’

Waar komt uw betrokkenheid bij de mkb-ondernemer vandaan?

‘Ik ben opgevoed in een sfeer van het kleine ondernemerschap. Mijn vader was kleermaker en ik heb gezien welke zorgen mijn ouders vroeger hadden om hun bedrijf zo netjes mogelijk draaiende te houden. Ik heb altijd een bepaalde passie gehad voor ondernemers die op deze manier aan de samenleving bouwen. Nog steeds is de mkb-ondernemer de ruggengraat van onze samenleving. De overheid moet investeren in deze ondernemers en hun ondernemingsklimaat verbeteren. Zij zijn van nature geneigd maatschappelijk verantwoord te ondernemen, want zij zijn tot in hun vezels betrokken bij de samenleving. De mkb-ondernemer is van nature meer geneigd om zich te voegen naar het maatschappelijke fatsoen. Hij maakt deel uit van het verenigingsleven en komt zijn klanten, leveranciers en medewerkers ook tegen in de supermarkt, op het voetbalveld en het schoolplein. De multinational mist die maatschappelijke binding en loyaliteit. Voor een kleine rendementsverbetering verplaatst die zijn activiteiten naar een ander land. Ik pleit daarom voor een herwaardering voor de mkb-ondernemer en daarmee ook de mkb-belastingadviseur. En dat is niets nieuws, dat was altijd al mijn passie.’

Hoe kijkt u terug op uw loopbaan?

‘Op het doceren aan de universiteit kijk ik met veel voldoening terug. Ik ben trouwens mijn doceeractiviteiten begonnen bij de Federatie Belastingadviseurs die mij het vertrouwen gaven. Al in de jaren zeventig kon ik daar als broekie mijn ideeën spuien. Na afsluiting van mijn universitaire carrière kreeg ik onverwacht in 2008 de eervolle uitnodiging om als kroonlid van de SER actief te blijven. Dat heb ik tien jaar gedaan. Dit was een heerlijke

'Het beroep van de belastingadviseur moet niet verambtelijken'

omgeving om met mensen, die een grote deskundigheid in huis hadden en die bereid waren om in een open sfeer samen te werken, over brede maatschappelijke vraagstukken te adviseren. Dat was anders dan wat op de universiteit gebeurde. Daar zat iedereen te zeer opgesloten in zijn eigen koker met eigen scorelijsten. Publicaties in internationale toptijdschriften waren belangrijker dan bijdragen die het actuele maatschappelijke debat konden voeden. Bij de SER kreeg ik het gevoel bezig te zijn met een leven lang leren. Ik kreeg van veel verschillende kanten interessante informatie en inzichten aangereikt. En ik leerde hoe je met maatschappelijke problemen moet omgaan. De totstandkomingsprocessen van de SER-adviezen waren uitermate boeiend.'

Waakhond

Hoe kijkt u aan tegen de wettelijke regulering van het vak van belastingadviseur in navolging van andere Europese landen?

'Ik ben daar geen voorstander van. De huidige situatie voldoet naar mijn mening prima. De belastingadviseur kan zich onderscheiden door zich aan te sluiten bij een professionele organisatie met eigen gedrags- of tuchtreghels. Veel zaken kunnen in dat kader worden georganiseerd: het bieden van rechtsbescherming aan cliënten, toezicht houden op en het eventuele corrigeren van het gedrag van leden die de maatschappelijke waardigheid van hun functie onvoldoende in acht nemen, en het op het gewenste niveau houden van de vakkennis. Het beroep van de belastingadviseur moet niet 'verambtelijken'. Als het beroep van belastingadviseur in Nederland wettelijk geregeld wordt, loopt de belastingadviseur in het spoor van de accountant die aanvankelijk blij was met de kwalificatie van de waakhond van de maatschappij. Hij werd echter in zijn controlerende functie steeds meer het verlengstuk van de overheid. De professionele onafhankelijkheid komt dan al snel onder druk te staan. Kijk ook naar de banken. Zij moesten als poortwachters van het betaalverkeer in die hoedanigheid toezicht houden en witwaspraktijken melden. Ze krijgen nu voor de gesignaleerde tekortkomingen de ene na de andere boete, terwijl de overheid zelf aan de bestrijding van witwaspraktijken amper fatsoenlijk aandacht heeft besteed. Ik vind wel dat de belastingadviseur een ketenpartner moet worden van de Belastingdienst. Beide partijen moeten in gecoördineerd overleg - met behoud van elkaars eigen verantwoordelijkheid - tot afstemming van elkaars werkprocessen komen. Dat kan een aantrekkelijke maatschappelijke meerwaarde opleveren. Beroepsorganisaties moeten dat belang weten waar te maken. Dat kan de maatschappelijke erkenning van georganiseerde belastingadviseurs intrinsiek verbeteren zonder dit te formaliseren of wettelijk te reguleren.'

Wat vindt u van een Europese harmonisatie van de vennootschapsbelasting?

'Dat is één van de belangrijkste zaken die er moeten komen, maar er moet dan ook een variant in zitten waar de adviseur van een klein bedrijf ook mee uit de voeten kan. Dus niet alleen specifiek iets voor de grote multinationals. Dit soort processen hebben echter van nature een stroperig karakter.'

Balans

Denkt u al aan stoppen met werken?

'Onlangs is mijn vrouw overleden. Ik probeer mijn leven weer in balans te krijgen. Nu is het een heel drukke periode met de afronding van het boek en de dingen die erbij komen kijken. Maar werken en rouwen moeten hun plek krijgen. Ik heb altijd een duidelijke werkdiscipline gehad. Structuur geeft houvast in het leven. Mijn columns in het Financieel Dagblad, redacteurswerk en diverse maatschappelijke activiteiten geven voldoening en zin aan het leven. Dat maakt mij, ondanks het grote persoonlijke verlies, tot een bevoorrecht mens. Ik zal zien wat de toekomst brengt.'

Wat wilt u ten slotte nog kwijt aan de lezers van Het Register, de mkb-belastingadviseurs?

'Het is erg belangrijk dat je je realiseert dat je niet alleen bezig bent met de techniek van de belastingen, maar vooral beroepsbeoefenaar bent binnen een interessante gedragswetenschap. De belastingadviseur moet hoog gekwalificeerd zijn. Gedegen kennis en beroepsvaardigheden zijn daarbij heel belangrijk. Het is essentieel daarin stevig te blijven investeren. Maar bij die kennis en vaardigheden horen ook de communicatie met de klant en eigenlijk ook een belangrijke opvoedingstaak. Het is een uitdaging je klant op een deugdelijke manier door alle klippen van de techniek heen te manoeuvreren. Dat is de grote maatschappelijke waarde van je beroep. Die moet je koesteren.' <<<<